

OBVESTILA

REPUBLIŠKE MATIČNE KNJIŽNICE

Ljubljana, september 1973

št. 11

Vsebina

- Razvoj samoupravnih družbenih odnosov in knjižničarstvo - dr. Branko Berčič

* Uredba št. 5. o razpisu za izbor knjižničarstva
Ljubljana, 1. september 1973.

RAZVOJ SAMOUPRAVNIH DRUŽBENIH ODNOSOV IN

KNJIŽNIČARSTVO⁺

Dr. Branko Berčič

Živimo v velikem in zgodovinsko pomembnem času.

Priče smo dogajanju, ko se dokončno uveljavlja samo samoupravljanje kot osnovni temelj družbenega sistema in kot izhodišče v medčloveških odnosih.

Po novih ustavnih določilih temelji socialistična družbena ureditev v Jugoslaviji na odnosih med ljudmi kot svobodnimi in enakopravnimi proizvajalci in ustvarjalci materialnih in duhovnih dobrin ter kot nosilci oblasti in upravljanja drugih družbenih zadev. Za zgraditev takšne družbe, ki je svobodna skupnost proizvajalcev, razvijajo delovni ljudje socialistično samoupravno demokracijo, v kateri prehaja politična oblast na družbo. Temelj sistema samoupravljanja in oblasti delavskega razreda in vseh delovnih ljudi pa je samoupravljanje delovnih ljudi v vseh organiziranih oblikah družbenega dela in življenja.

Osnovni prvini družbenih odnosov sta delo in delovni človek: delo in uspehi dela, ki na podlagi enakih pravic in dolžnosti določajo materialni in družbeni položaj človeka; delovni človek kot nosilec dela, ki s samoupravnim organiziranjem združuje svoje delo v temeljnih samoupravnih delovnih organizacijah, povezuje svoje delo in interese za nenehnim osebnim in družbenim napredkom v drugih samoupravnih delovnih organizacijah, interesnih in družbenopolitičnih skupnostih ter neposredno in po delegatskem sistemu kot instrumentu demokratičnega samoupravnega povezovanja odloča o vseh zadevah, ki izvirajo

+ Uvodni referat na 5. skupščini Zveze društev bibliotekarjev Jugoslavije. Beograd, september 1973.

iz njegovega dela ali se tičejo njegovih osebnih in v družbene odnose vključenih skupnih interesov. Pri tem je posebej pomembno, da gre za nenehno pospeševanje socialističnih samoupravnih odnosov, ki prispevajo k humanizaciji družbenega okolja in človekove osebnosti in k spoštovanju človeškega dostojanstva; za uresničevanje in zagotavljanje možnosti in svoboščin za vsestranski razvoj človekove osebnosti in za zbliževanje naših ljudi, narodov in narodnosti v skladu z njihovimi interesi in težnjami po ustvarjanju čedalje bogatejše kulture in civilizacije socialistične družbe; ter za kar najširšo in kar najbolj svobodno menjavo duhovnih dobrin, ki prispevajo k uresničevanju skupnih kulturnih interesov vseh ljudi, narodov in držav in še posebej k razvoju demokratičnih in socialističnih odnosov v mednarodnem sodelovanju in k splošnemu družbenemu napredku.

V tem družbenem trenutku je tudi za knjižnične delavce in za knjižničarstvo v Jugoslaviji, v vseh njihovih delovnih organizacijah, in strokovnih združenjih, ter v vseh interesnih in družbenopolitičnih skupnostih, ponovno nastopil čas, da "izmerijo daljo in nebesno stran", kakor slikovito pravi slovenski pesnik Oton Župančič. Se pravi, da ugotovijo, do kod so v svojem razvoju prišli in v katero smer drži prava pot do novih ciljev; z drugimi besedami: da presodijo svoj sedanji družbeni položaj in da se aktivno vključijo v nadaljnji tok družbenega razvoja.

Splošne ocene več kot dve desetletji in pol dolgega povojnega razvoja knjižničarstva v Jugoslaviji ugotavlja jo njegovo ponovno priznavano družbeno vlogo in pomen ter velik razvoj in napredek knjižničarskega strokovnega dela. Knjižničarstvu je priznan status družbene službe posebnega družbenega pomena, uveljavljeno je v vrsti pomembnih političnih dokumentov neposredno ali posredno kot dejavnost, ki je neločljivi element izobraževanja,

znanosti in kulture ter je kot takšno potrjeno z zakonskimi predpisi in uvrščano v družbene razvojne programe, kar mu je prinašalo tudi postopno izboljševanje materialne osnove. Knjižničarsko strokovno delo je ujelo korak z delovnimi postopki v knjižničarsko razvitih deželah in dobilo veljavo specialne poklicne strokovnosti, za katero se kadri oblikujejo na vseh stopnjah rednega strokovnega izobraževalnega procesa in z rednimi strokovnimi tečaji, tako da je opravljanje knjižničarske službe v pretežni meri profesionalizirano in na primerni kvalitetni ravni. Knjižničarstvo se kot družbena služba in strokovna dejavnost nenehno utrjuje in napreduje.

Ob vsem tem je knjižničarstvo po Jugoslaviji vse predolgo ostajalo v sponah podedovanih tradicij, kar zadeva njegovo organizacijsko strukturo in vsebino njegovega dela, za kateri je značilna izrazita ločitev na posamezne tipe in zaprtost v krogu svoje vrste knjižnic ter izrazita ločitev med nižjim in višjim kulturnim poslanstvom določene knjižnice in njena zaprtost v lastno delo. V zadnjih letih pa je med knjižničnimi delavci širom po domovini prevladalo spoznanje, da je treba knjižnice preobraziti v vsestransko odprta družbena žarišča za oboroževanje z znanjem ter da je neposredni cilj delovanja in razvoja knjižničarstva v sedanjem času in v prihodnjem obdobju odzivanje potrebam sodobnega delovnega človeka po tekočem spremljanju družbenih dognanj, po stalni rasti splošne-izobrazbene ravni, po sledenju razvoja na posameznih strokovnih področjih in po novih znanstvenih spoznanjih, na podlagi česar bosta knjiga in knjižničarstvo postala resnični sestavni del dnevnega življenja in družbenega razvoja. Gre za uveljavitev zamisli, po kateri je vsaka knjižnica predvsem široko odprta informativna in izobraževalna družbena ustanova

ter za izgradnjo in izpopolnjevanje celovitega knjižničnega sistema in enotnega omrežja samoupravno organiziranih in med seboj poslovno in funkcionalno povezanih knjižnic v vseh družbenih sredinah. Začeti proces preoblikovanja knjižničarstva v okviru organiziranih sistemov enotnih javnih knjižnic (v občini, regiji, republiki, federaciji), knjižnic pri izobraževalnih zavodih in knjižnic pri delovnih organizacijah in v okviru njihovih medsebojnih interesnih povezav - odpira pot do končnega cilja, ki želi izoblikovati knjižničarstvo v moderno javno družbeno službo za učinkovito poslovanje celostnega informacijsko-dokumentacijskega sistema za stalno kroženje informacij in znanja za vsakogaršnje potrebe in v vseh smereh. To hkrati prinaša dokončno vključitev jugoslovanskega knjižničarstva v razvojne poti in delovanje knjižničarstva v mednarodnih razsežnostih.

Vendar je osnovni pogoj za nadaljnji razvoj jugoslovanskega knjižničarstva odvisen predvsem od tega, kako se bodo knjižničarski delavci in knjižnice usmerile v nove družbene odnose, kar zadeva vključevanje v združeno delo in v samoupravno urejanje, povezovanje in menjavo lastnega dela z delom in interesi drugih delovnih ljudi.

Vsakomur je zajamčena pravica do dela ter prosta izbira poklica in zaposlitve. S tem da se delavec vključi v organizirano obliko združenega dela, dobi neodtujljivo pravico do dela z družbenimi sredstvi, da kot svoboden in z drugimi delavci enakopraven dela za zadovoljevanje svojih osebnih in družbenih potreb in da odloča o svojem delu ter o pogojih in uspehih svojega dela. Temeljna oblika združevanja dela, v kateri delavci neposredno in enakopravno uveljavljajo svoje

družbenoekonomske in druge samoupravne pravice in odločajo o drugih vprašanjih svojega družbenega in ekonomskega položaja, je temeljna organizacija združenega dela. Delavci imajo pravico in dolžnost organizirati temeljno organizacijo združenega dela, kadar njihovo združeno delo sestavlja delovno celoto, v kateri se da uspeh njihovega skupnega dela samostojno izraziti kot vrednost, to je kot zaokroženi oziroma zaključeni delovni rezultat, in preko katere lahko na tej podlagi uveljavljajo svoje družbenoekonomske in druge pravice v medsebojnih razmerjih, ko svoje delo in sredstva družbene reprodukcije samoupravno združujejo v delovnih organizacijah in v drugih oblikah združevanja dela in sredstev, da bi pospeševali in razvijali lastno in skupno delo in poslovanje. Kadar pa se združuje delo, v katerem so delavci neposredno povezani z enotnim delovnim procesom, ki ne daje pogojev za združevanje in povezovanje dela preko temeljnih organizacij združenega dela, ustanavljajo delavci samostojne samoupravne organizacije združenega dela, v katerih uveljavljajo enake družbenoekonomske in druge samoupravne pravice in odgovornosti kot delavci v temeljnih organizacijah združenega dela. Pri tem delavci na eni strani zlasti odločajo o delu in poslovanju organizacije združenega dela ter o zadevah in sredstvih, ki se tičejo vseh odnosov v družbeni reprodukciji, urejajo medsebojna razmerja, ki izvirajo iz dela in rezultatov dela, odločajo o dohodku, ki ga dosega v različnih oblikah združevanja dela in sredstev ter si pridobivajo osebni dohodek, na drugi strani pa so vzajemno odgovorni, da uporabljajo družbena sredstva, s katerimi v združenem delu uresničujejo svojo pravico do dela, s skrbnostjo dobrega gospodarja in jih kot materialno osnovo svojega in celotnega združenega dela

nenehno obnavljajo in povečujejo.

Iz teh zgoščeno navedenih ustavnih določil o delu in združevanju dela, o pravicah in obveznostih delavcev ter o organiziranju in povezovanju delovnih organizacij izhajajo tri osnovne značilnosti:

- osnovne samoupravne delovne organizacije se ustanavljajo glede na povezanost delovnega procesa v celoto in na možnost samostojne določitve vrednosti rezultatov ustvarjenega dela,
- v delovnih organizacijah delavci samoupravno odločajo o vseh medsebojnih odnosih, o svojem delu in o rezultatih dela,
- težnja po povezovanju osnovnih delovnih organizacij, da bi uspešneje razvijali lastno delo in s tem pospeševali skupno delo.

V knjižnicah je delovni proces povezan v celoto in daje zaključene delovne rezultate, ki jim je mogoče določiti samostojno vrednost. Knjižnični delavci združujejo zato svoje delo v samostojnih samoupravnih delovnih organizacijah. Glede na namen in delokrog svojega delovanja so le-te, zaradi neposredne povezave lastnega delovnega procesa s skupnimi interesi delavcev *od 70%* v drugih delovnih organizacijah, lahko organizirane *vdO* kot temeljne organizacije združenega dela in združene v *(univerzitetne, doktorske)* skupni delovni organizaciji. Ta možnost je na primer odprta za fakultetne in univerzitetne knjižnice ter *spec. službe* za širše organizirane knjižnice kot informacijsko-dokumentacijske službe delovnih organizacij. Manjše sedanje nesamostojne knjižnice delovnih organizacij bodo poslovale kot oddelki oziroma delovne enote v okviru skupnih strokovnih oziroma splošnih služb in bodo knjižnični delavci v takšnih odnosih uveljavljali

svoje samoupravne pravice in obveznosti. Knjižnice, katerih delovni proces ni neposredno povezan z delovnim procesom delavcev drugih delovnih organizacij, se bodo organizirale kot samostojne organizacije združenega dela. Takšno možnost bodo uveljavljali na primer delavci v splošnih javnih knjižnicah in v nacionalnih knjižnicah. S tem bo na drugi strani zadoščeno tudi določbam zakonov o knjižnicah, da morajo biti knjižnice, ki opravljajo javno službo, samostojne delovne organizacije.

Kod
samostojne
OZD
(Sk. nar.)

Pri zagotavljanju in izvajanju samoupravnih pravic in obveznosti delavcev v knjižnicah pa je treba biti pozoren še na neko ustavno normo. Skupščine republik in avtonomnih pokrajin so z zakoni o knjižnicah določilo, da je knjižničarstvo dejavnost posebnega družbenega interesa. S tem so se izreklo, da je trajno in nepretrgano delovanje te dejavnosti neogiben pogoj za življenje občanov in za delo na določenem območju ter so hkrati predpisale splošne pogoje in način za njeno opravljanje. Poleg tega izhodiščnega zakonskega določila se uresničevanje posebnega družbenega interesa zagotavlja še z družbenimi dogovori in samoupravnimi sporazumi med delavci v knjižnicah in drugimi delovnimi ljudmi in zainteresiranci (družbenopolitične skupnosti, samoupravne interesne skupnosti, družbenopolitične in druge organizacije) pri opredeljevanju in uresničevanju skupnih programskih ciljev na področju knjižničarstva. Poseben družbeni interes pa se uveljavlja s sodelovanjem delegatov uporabnikov knjižničnih storitev, njenega ustanovitelja in drugih zainteresirancev pri določanju predmeta poslovanja knjižnice, pri sprejemanju in izvajanju njenih razvojnih programov in delovnih načrtov, pri sklepanju o osnovnih pogojih za delovanje knjižnice, o osnovnih pogojih za oblikovanje dohodka in o

osnovnem mnenju uporabe finančnih sredstev, pri imenovanju in razreševanju individualnih ali kolegialnih poslovodskih organov ter pri drugih oblikah družbenega vplivanja na opravljanje knjižnične dejavnosti. Skupščina družbenopolitične skupnosti je lahko tudi pooblaščen, da daje soglasje k določbam statuta ali drugega splošnega akta knjižnice ter samoupravnemu sporazumu o zagotavljanju delovanja knjižnice ali o združevanju knjižnic z drugimi delovnimi organizacijami, kadar ni sama pri tem neposredno udeležena in kadar imajo takšni akti pomen za uresničevanje posebnega družbenega interesa pri opravljanju knjižnične dejavnosti. Ob vseh teh pristojnosti družbenega vpliva in posebnega samoupravnega organa pri upravljanju knjižnice pa njenim delavcem ni mogoče omejiti vseh drugih samoupravnih pravic, ki se nanašajo na delo, da urejanje medsebojnih razmerij pri delu, na upravljanje družbenih sredstev, na pridobivanje dohodka, na odločanje o dohodku in na pridobivanje osebnih dohodkov.

Kar zadeva družbenoekonomske odnose, imajo delavci v družbenih dejavnostih, se pravi tudi v knjižničarstvu, enak položaj kot delavci v drugih organizacijah združenega dela. To si kot sestavni del v enotnem procesu združenega dela zagotavlja s prosto menjavo svojega dela (rezultatov dela in njihove vrednosti) za delo delovnih ljudi, katerih potrebe zadovoljujejo in s čemer si pridobivajo dohodek. To menjavo dela in pridobivanje dohodka uresničujejo delavci v knjižničarstvu ali neposredno z delovnimi ljudmi, katerih potrebe zadovoljujejo, ali s pogodbami, samoupravnimi sporazumi in družbenimi dogovori z delovnimi organizacijami, samoupravnimi interesnimi skupnostmi in družbenopolitičnimi skupnostmi za izvajanje nalog in programov, ki

so skupnega interesa. Ker so dejavnosti posebnega družbenega pomena neogiben pogoj za življenje in delo občanov in prispevajo k izboljševanju življenjskih razmer delavcev v združenem delu, skrbijo le-ti za zadovoljevanje teh skupnih potreb na ta način, da skupaj in enakopravno ter po načelih vzajemnosti, solidarnosti in socialističnega humanizma izločajo in združujejo del ustvarjenih finančnih sredstev. Ta skupni interes in finančna sredstva se združujejo v samoupravnih interesnih skupnostih (npr. za področja kulture, izobraževanja, raziskovalne dejavnosti) ter med drugim služijo tudi za uresničevanje programov knjižničarske dejavnosti in njenih delovnih organizacij. Celotni doseženi dohodek knjižnice, bodisi iz skupnih samoupravno združenih virov bodisi iz neposrednih odnosov z delovnimi in drugimi organizacijami in delovnimi ljudmi, je uspeh skupnega dela delavcev v temeljnih organizacijah združenega dela in celotnega združenega dela, se pravi del sredstev, ki so družbena lastnina in o kateri odločajo delovni ljudje. V knjižnici konkretno je ta dohodek rezultat proste menjave dela njenih delavcev v enotnem procesu družbenega dela in materialna osnova za pravico knjižničnih delavcev, da odločajo o pogojih svojega dela in delitvi dohodka in da si pridobivajo osebni dohodek. Ustvarjeni dohodek delavci v knjižnici razporejajo za pokrivanje obveznosti svoje delovne organizacije v splošni skupni porabi, za razširitev materialne osnove svojega dela, za dvig svojih delovnih zmoglosti, za potrebe operativne rezerve ter za svojo osebno in skupno porabo v delovni organizaciji. Osnove in merila za razpolaganje dela dohodka za osebno in skupno porabo in za delitev za osebne dohodke določajo sami delavci v delovni organizaciji, vendar v skladu z osnovami in merili, ki se določena v samoupravnem

sporazumu z delavci drugih knjižničarskih in sorodnih delovnih organizacij in v splošnem družbenem dogovoru. Pri tem gre delavcu v skladu z načeli delitve po delu, v skladu z rastjo produktivnosti njegovega in celotnega družbenega dela in v skladu z načelom solidarnosti delavcev v združenem delu tolikšen osebni dohodek, kot ustreza uspehu njegovega dela in osebnemu prispevku, ki ga je dal k povečanju dohodka svoje delovne organizacije in celotnega družbenega dohodka s svojim sedanjim in minulim delom, pri čemer je zagotovljena njegova materialna in socialna vrednost in stabilnost.

Interes vsakega delovnega človeka kot delavca in kot občana je, da pospešuje in razvija tako svoje , lastno kot tudi skupno delo in poslovanje ter s tem čimveč prispeva k zadovoljevanju lastnih, skupnih in splošnih družbenih potreb. Knjižnice so sicer v načelu samostojne samoupravne organizacije, ki so glede na namen in delogrog svojega delovanja organizirane ali kot organizacije združenega dela neposredno z enotnim delovnim procesom povezanih delavcev ali kot temelje organizacije združenega dela, katerih interesi so povezani z interesi delavcev drugih temeljnih organizacij združenega dela v skupnem delu in prosto združeni v sestavu skupne delovne organizacije. Vendar so knjižnice po svojem poslanstvu kot javna družbena služba široko odprte zadovoljevanju potreb in interesov delovnih ljudi na področju splošnega in posebnega izobraževanja, kulture, raziskovanja in znanosti ter so kot takšne že vseskozi močno usmerjene v povezovanje s temi področji družbenega dela. Zato se zdi naravno, da bodo v knjižnicah, ki delujejo na področjih izobraževanja, raziskovalne in znanstvene dejavnosti, njihovi delavci povezovali skupne interese z delavci teh področij dela

ter se za uspešnejše izpolnjevanje svojih nalog in ciljev združevali v skupnih delovnih organizacijah. Načelno zavračati ne bi kazalo tudi povezovanja na področju kulture. Če analize dela in programov pokažejo, da je za večjo uspešnost pri doseganju skupnih interesov in ciljev smiselna ali celo potrebna združitev knjižnice z drugo kulturno ali splošnoizobraževalno institucijo, kot so na primer druge knjižnice, kulturni zavodi, kulturni domovi ali delavske univerze, potem je to naloga in dolžnost delavcev teh delovnih organizacij kot odgovornih nosilcev splošnega družbenega razvoja in napredka. Poleg tega se odpira proučitev možnosti za združevanje knjižnic na določenem širšem teritorialnem območju oziroma delovnem področju: tako na primer združevanje knjižnic velikega mesta, določene občine ali širšega regionalnega območja v skupno organizacijo združenega dela; ali na primer združevanje fakultetnih knjižnic v okviru univerze oziroma knjižnic visokih šol v okviru visokošolskega združenja. V vseh navedenih in drugih možnih oblikah združevanja obdržijo knjižnice status temeljne organizacije združenega dela, njih pravice, obveznosti in odgovornosti, vključno s pravico do izločitve, pa se urejajo s samoupravnimi sporazumi o združitvi v takšno organizacijo združenega dela.

Poleg združevanja knjižnic v sistemu organizacij združenega dela je dana možnost in se potrjuje potreba po združevanju in vključevanju knjižnic v interesne skupnosti, ki so dvojne vrste: poslovne interesne skupnosti in samoupravne interesne skupnosti.

Poslovne interesne skupnosti se v knjižničarstvu ^{PIS} ustanavljajo zaradi pospeševanja medsebojnega poslovnega sodelovanja, usklajevanja organizacije in strokovnega dela ter razreševanja drugih vprašanj skupnega interesa.

Pri obravnavanju strokovnih in organizacijskih vprašanj se interesna skupnost knjižnic povezuje z republiškim oziroma pokrajinskim strokovnim organom (centrom) za pospeševanje knjižničarske službe in stroke, pri obravnavanju razvojnih programov in družbenega poslanstva knjižničarstva pa s samoupravnimi interesnimi skupnostmi in družbenopolitičnimi skupnostmi. Interesno skupnost knjižnic je mogoče organizirati po strokovnem in po teritorialnem principu kot na primer: skupnost splošnih javnih knjižnic ali matičnih knjižnic republik oziroma avtonomne pokrajine, skupnost šolskih knjižnic določene stopnje izobraževanja, skupnost univerznih oziroma visokošolskih knjižnic, skupnost specialnih knjižnic določenega strokovnega področja, skupnost nacionalnih oziroma osrednjih republiških in pokrajinskih knjižnic. Odločitve interesne skupnosti, ki se nanašajo na strokovna vprašanja knjižničarskega poslovanja in službe, morejo biti sklenjene samo ob soglasju vseh članov skupnosti, odločitve poslovnega značaja pa zavezujejo samo tiste knjižnice, ki so se zanje izrekle. V interesni skupnosti povezane knjižnice so popolnoma enakopravne delovne organizacije in uveljavljajo vse samoupravne pravice ter se podrejajo samo interesu za boljše poslovanje knjižničarske službe in za uspešnejšo uresničevanje družbenega poslanstva knjižničarstva.

Če se v knjižničarstvu oblikujejo poslovne interesne skupnosti zaradi usklajevanja interesov med knjižnicami kot delovnimi organizacijami, ustanavljajo delavci v knjižnicah, zaradi organiziranega zadovoljevanja osebnih in skupnih potreb vseh delovnih ljudi in skupno z njimi samoupravne interesne skupnosti. V njih uresničujejo preste menjave dela, enakopravno in sporazumno odločajo o opravljanju določene dejavnosti v skladu s skupnimi interesi, določajo razvojno politiko, združu-

Delavci iz delovnih organizacij na področju
jojo finančna sredstva za pospeševanje te dejavnosti in
opravljajo druge zadeve ali uresničujejo druge skupne
interese, ki izvirajo iz narave odnosov na področju,
za katero je ustanovljena samoupravna interesna skup-
nost. Knjižnični delavci se po naravi svojega strokovne- 315
ga in družbenega dela vključujejo predvsem v samoupravno
interesne skupnosti za področja kulture, izobraževanja
in znanosti. Samoupravne interesne skupnosti urejajo
medsebojna razmerja, pravice, obveznosti in odgovornos-
ti zainteresiranih po načelih enakopravnosti,
vzajemnosti in solidarnosti s samoupravnim sporazumom
o ustanovitvi samoupravne interesne skupnosti, z
njenim statutom in z medsebojnimi pogodbami. Knjižnični
delavci bomo v samoupravni interesni skupnosti verifi-
cirali delovne in razvojne programe za zadovoljevanje
potreb vseh delovnih ljudi po storitvah knjižničarske
dejavnosti in vključevali te programe v razvojne
načrte celotne samoupravne interesne skupnosti, mate-
rialno realizirali izvedbo programov in potrebnih
storitev knjižničarske dejavnosti ter si pridobivali
najširše soglasje zainteresiranih za sistematično
organiziranost knjižničarske službe in za uresničevanje
določenih njenih sociološko-političnih normativov.
Svoje interese bodo delavci iz delovnih organizacij s
področja knjižničarstva v samoupravnih interesnih
skupnosti uveljavljali po svojih delegatih, ki bodo v
okviru danih jim pooblastil te interese usklajevali z
drugimi delavci in delovnimi ljudmi ter za svoje delo
odgovarjali neposredno delavcem svoje delovne organiza-
cije, medtem ko je samoupravna interesna skupnost, ki
deluje na področju posebnega družbenega interesa kot
celota za opravljanje svoje dejavnosti odgovorna
družbenopolitični skupnosti.

p75

Delavci iz delovnih organizacij na področju knjižničarstva bodo uveljavljali svoj interes tudi v družbenopolitični skupnosti. Kot delovni ljudje in občani se bodo povezovali v krajevnih skupnostih, na področju katerih prebivajo oziroma deluje njihova delovna organizacija ter posebej vplivali na uresničevanje skupnih potreb, interesov in nalog na vsah tistih področjih družbenega dela v krajevni skupnosti (izobraževanje, kultura, prosveta, rekreacija), ki jih je mogoče pokrivati s knjigo in knjižnično službo. Preko krajevnih skupnosti in neposredno kot delavci v organiziranem združenem delu bodo knjižnični delavci skupaj z drugimi delavci uveljavljali skupne interese za poslovanje knjižničarske dejavnosti v občini in njenih samoupravnih organih. Za organizirano nastopanje v okviru družbenopolitičnih skupnosti bodo knjižnični delavci v svoji delovni organizaciji izvolili delegacijo, ki bo skrbela za neposredno uresničevanje pravic, dolžnosti in odgovornosti delovnih ljudi pri opravljanju funkcij družbenopolitične skupnosti. Zaradi omejenega sostava organov družbenopolitičnih skupnosti, ne bodo mogli biti njih člani delegati vsake delovne organizacije. Zato se bodo delegacije sorodnih delovnih organizacij združevale v konferenco delegacij, ki bo kandidirala ali delegirala v organe družbenopolitične skupnosti skupne delegate za posamezna vprašanja. Pri tem bodo delegacije posameznih delovnih organizacij, upoštevajoč smernice svojih delovnih organizacij, katerim so za svoje delo odgovorne, najprej zavzemale svoja stališča do posameznih vprašanj in jih nato po poti sporazumevanja na konferenci delegacij usklajevale z delegacijami drugih delovnih organizacij ter tako skupaj določale smernice za ravnanje delegata, ki bo sodeloval v delu organa družbenopolitične skupnosti.

Knjižnični delavci bodo preko delegatov svojih delovnih organizacij uresničevali svoje pravice in dolžnosti pri opravljanju funkcij prosvetnokulturnega zbora in enotnega zbora združenega dela občinske in republiške (pokrajinske) skupščine, preko delegacij krajevnih skupnosti v zboru krajevnih skupnosti občine oziroma v zboru občin republike (pokrajine), po obeh linijah pa v splošnem zboru občinske oziroma republiške (pokrajinske) skupščine. Delegacije delovnih organizacij bodo tudi predlagale kandidate za delegate v zvezni zbor federacije, ki jih bodo nato volili njih delegati v občinskih zborih samoupravnih skupnosti, medtem ko bodo delegati vseh zborov republiške oziroma pokrajinske skupščine izmed sebe volili delegacijo republike oziroma pokrajine v zbor republik in pokrajin federacije. Ker novi delegatski sistem izhaja iz temeljnih samoupravnih organizacij in skupnosti in gradi opredeljevanje in odločanje o posameznih zadevah na spoštovanju interesov vseh samoupravnih organizacij in skupnosti ter širših družbenih interesov in potreb, pri čemer je vslej najnujnejša stvar sporazumevanje, so dane vse možnosti za enakopravno obravnavanje in uveljavljanje knjižničarstva kot dejavnosti skupnega in posobnega družbenega interesa.

Samoupravno sporazumevanje in družbeno dogovarjanje postajata osnovna načina za reševanje medsebojnih odnosov in splošnih družbenih vprašanj. S samoupravnimi sporazumi urejajo delavci v temeljnih organizacijah združenega dela in delovni ljudje v samoupravnih interesnih skupnostih in drugih samoupravnih organizacijah in skupnostih naslednje pravice in obveznosti: združujejo delo in sredstva, določajo medsebojna razmerja v zvezi z združitvijo dela in sredstev, usklajujejo

medsebojne interese v družbeni delitvi dela in družbeni reprodukciji, določajo osnove in merila, po katerih usklajujejo svoje posebne interese s skupnimi interesi ter določajo medsebojne pravice, obveznosti in odgovornosti in ukrepe za njihovo uresničevanje. Samoupravno urejanje in usklajevanje družbenoekonomskih in drugih odnosov širšega družbenega pomena zagotavljajo in uresničujejo družbeni dogovori, ki jih sklenejo organizacije združenega dela in njihova združenja, samoupravne interesne skupnosti, organi družbenopolitičnih skupnosti, družbenopolitične in druge družbene organizacije in skupnosti. Ob vsem tem se sklepi in pravni akti organov družbenopolitičnih skupnosti nanašajo predvsem na politiko in odločanje o temeljnih vprašanjih, ki imajo pomen za politično, gospodarsko, socialno in kulturno življenje in družbeni razvoj, na sprejemanje družbenega načrta, proračuna, predpisov in drugih splošnih aktov, na obravnavanje vprašanj skupnega pomena za organizacije združenega dela in druge samoupravne organizacije in skupnosti in na usklajevanje njihovih odnosov in interesov, na dajanje pobud za sklepanje in na sodelovanje pri sklepanju družbenih dogovorov, na obravnavanje vprašanj narodne obrambe, varnosti in družbene samozaščite, na obravnavanje stanja in splošnih problemov ustavnosti, zakonitosti in pravosodja ter na organiziranje in izvrševanje družbenega nadzorstva. - Kako se bo ta porazdelitev razreševanja družbenih zadev in odločanja o njih odrazila na urejanju problematike s področja knjižničarstva?

Pravni akti družbenopolitičnih skupnosti od federacije do občine se bodo nanašali na knjižničarstvo vselej takrat, kadar bodo splošni in bodo obravnavali vprašanja, ki se tičejo vseh delovnih ljudi in delovnih

pravni
volje upravlja
DPS na
Egipčanska

organizacij ter splošnih medsebojnih in družbenih odnosov. Knjižničarstvo bodo zadevali tudi širši republiški oziroma pokrajinski predpisi o kulturnih dejavnostih. Pričakujemo, da bo tudi v prihodnje knjižničarstvo kategorizirano kot dejavnost posebnega družbenega interesa, zaradi česar bodo republike in avtonomne pokrajine z zakonskimi predpisi določale splošne pogoje in način za opravljanje knjižničarske dejavnosti. Glede na to, da bodo takšni predpisi mogli urejati zgolj temeljna vprašanja, ki imajo pomen za kulturno življenje in družbeni razvoj, bodo mogli biti samo splošni in okvirni. Tako bi zakonski predpisi o knjižničarstvu mogli urejati predvsem družbeno funkcijo te dejavnosti in osnovna medsebojna družbena razmerja ter osnovno shemo organiziranosti in delovanja knjižničarske službe. Pri tem bi prvo obsegale namen, cilje, pomen in programiranje razvoja knjižničarstva, drugo pa urejalo način ustanavljanja delovnih organizacij za opravljanje knjižničarske dejavnosti, zagotavljanje pogojev za redno delovanje, uveljavljanje družbenega interesa, osnovne naloge, strokovnost dela, vodenje in pospeševanje knjižničarske stroke in službe ter načela za medsebojno sodelovanje in povezovanje dela, sredstev in interesov. S predpisi družbenopolitičnih skupnosti oziroma njihovih upravnizvršilnih organov bi bilo mogoče določati na primer tudi pogoje za ustanavljanje in delovanje knjižnic, za pridobivanje strokovnih kvalifikacij in za verifikiranje matičnih knjižnic ter funkcijo nacionalnih oziroma osrednjih knjižnic v republikah in avtonomnih pokrajinah. Zakonskih predpisov o knjižničarstvu še bolj pa predpisov o tisku se tiče tudi obvezno pošiljanje tiskov nekaterim knjižnicam zaradi ohranitve tiskov in njihove dostopnosti za uporabo.

Knjižničarstvo pa je poleg svojega posebnega družbenega interesa tudi ena izmed dejavnosti v okviru kulture, izobraževanja in znanosti, to je na področju družbenega dela, kjer delovni ljudje organizirano zagotavljajo svoje potrebe urejajo v samoupravnih interesnih skupnostih. Glede na to se primerna metoda in oblika za urejanje in usklajevanje vprašanj širšega družbenega interesa in družbenoekonomskega odnosov na področju knjižničarstva družbeni dogovori, ki jih za zagotavljanje in uresničevanje tega interesa in odnosov na področju knjižničarstva sklepajo samoupravne interesne skupnosti s področja kulture, izobraževanja in znanosti, družbenopolitične skupnosti, interesne skupnosti knjižnic in drugi zainteresiranci kot na primer družbenopolitične organizacije, strokovne knjižničarske organizacije, v posebnih primerih tudi določene delovne organizacije in njih združenja in druge organizacije. Družbeni dogovori bi mogli urejati kratkoročne in dolgoročne razvojne programe knjižničarske dejavnosti, sistem organiziranosti knjižničarske službe, zagotavljanje materialne osnove zanjo, sociopolitične in kulturnopolitične normative v odnosih med knjižničarstvom in družbo ter nadomestiti nekatere zakonske predpise kot na primer o ustanavljanju in delovanju knjižnic ali pa o nacionalnih oziroma osrednjih republiških in pokrajinskih knjižnicah; v primernem trenutku bi morda mogli celo sam zakon o knjižničarski dejavnosti in knjižnicah nadomestiti z družbenim dogovorom, ki bi bil izpeljan iz splošnega zakonskega predpisa o kulturnih dejavnostih.

Vse medsebojne odnose med knjižničarskimi delavci in delovnimi organizacijami ter med njimi in drugimi delavci in delovnimi organizacijami bodo le-ti

urejali s samoupravnimi sporazumi in na njih temelječimi pogodbami. Pri tem bo sporazumevanje potekalo na dveh ravneh: znotraj knjižničarske dejavnosti same ter med njene in drugimi delovnimi organizacijami s področja drugih družbenih služb in gospodarstva.

Znotraj knjižničarske dejavnosti bodo knjižnice s samoupravnimi sporazumi določale oblike, način, obseg in vsebino svojega medsebojnega sodelovanja in združevanje ter ustanavljale interesne skupnosti knjižnic. V okviru pristojnosti teh skupnosti bodo s samoupravnimi sporazumi urejale poslovne odnose in skupna strokovna vprašanja kot na primer delitev in usklajevanje delovnih področij in teritorialnih območij, izpeljavo organizacijske strukture knjižničarstva, opredelitev vrst knjižnic in njih strokovnega delovanja, strokovne delovne postopke in normative za strokovno delo, ustanavljanje in delovanje skupnih tehničnih služb in servisov ter druga skupna organizacijska in strokovna vprašanja. Samoupravni sporazumi med člani interesne skupnosti bi mogli določati tudi načela za delitev dohodka in osebnih dohodkov v knjižničarskih delovnih organizacijah, kakor tudi nadomestiti nekatere predpise organov družbenopolitičnih skupnosti kot na primer o pogojih in postopku za verificiranje matičnih knjižnic ali o pogojih in postopku za pridobivanje knjižničarskih strokovnih kvalifikacij. Razumljivo je, da bi morali vsi sporazumi, ki zadevajo organiziranost in delo knjižničarske stroke in službe, temeljiti na strokovnih predpripravih republiške oziroma pokrajinske službe za pospeševanje knjižničarstva in na njenem soglasju.

S samoupravnimi sporazumi bodo delavci v knjižničarskih delovnih organizacijah urejali tudi združevanje

svojega dela z delom delavcev drugih delovnih organizacij v skupni organizaciji združenega dela kot na primer v velikih delovnih organizacijah v gospodarstvu in družbenih službah ali na področju visokega šolstva. Po poti samoupravnega sporazumevanja se bodo knjižnični delavci in njih delovne organizacije vključevale v samoupravne interesne skupnosti, da bi skupaj z drugimi delavci in delovnimi ljudmi med drugim skrbeli tudi za organizirano zadovoljevanje osebnih in skupnih potreb vseh delovnih ljudi po storitvah knjižničarske dejavnosti. S samoupravnim sporazumevanjem v okviru samoupravnih interesnih skupnosti bodo verificirani razvojni programi in letni delovni načrti knjižničarstva in knjižnic kot sestavni del programiranja in načrtovanje teh skupnosti. Isto velja za urejanje organizacijske strukture knjižničarske dejavnosti, za uveljavljanje kulturnopolitičnih in strokovnih normativov pri funkcioniranju te dejavnosti in za njeno financiranje, ki bo neposredno urejeno s pogodbami med knjižnično delovno organizacijo in samoupravno interesno skupnostjo. Prav tako bodo potrebe, smerni in pogoji za uresničevanje posebnih želja posameznih delovnih organizacij po knjižničarskih strokovnih in organizacijskih storitvah ali po medsebojnem povezovanju realizirane s samoupravnimi sporazumi ali neposredno med knjižnicami in takšnimi delovnimi organizacijami ali med interesno skupnostjo knjižnic in temi delovnimi organizacijami oziroma knjižničarskimi združenji.

In kakšno je v sedanjem družbenem dogajanju mesto in vloga knjižničarske strokovne organizacije?

Knjižničarski delavci Jugoslavije so se med seboj povezali v knjižničarske strokovne organizacije, da bi

v njih in preko njih obravnavali in razreševali strokovna in organizacijska vprašanja pri izvajanju nalog knjižničarstva kot samostojne stroke in znanstvene discipline in kot družbene službe. Potemtakem je osnovni vidik delovanje organizacije profesionalno strokovni. Knjižničarstvo pa je hkrati dejavnost, ki zadovoljuje osnovne in najgloblje izobrazbene, kulturne in raziskovalne potrebe vseh izobrazbenih stopenj in starostnih slojev delovnih ljudi, pa mu je zato določen poseben družbeni pomen. Glede na takšen njegov družbeni položaj so knjižničarski delavci odgovorni javni družbeni delavci, dejavnost njihovih organizacij pa ima tudi kulturne in politične razsežnosti. V knjižničarskih društvih združujejo torej knjižnični delavci svoje strokovne in kulturnopolitične interese za čim boljše lastno osposabljanje in za čimbolj kvalitetno opravljanje knjižničarske službe in njenega poslanstva. Pri tem je poleg sprotnega obravnavanja in uveljavljanja mesta in vloge knjižnic v tekočem kulturnem in družbenem dogajanju in njunem razvoju posebej pomembno zlasti sledenje sočasnemu svetovnemu razvoju knjižničarske stroke, prenašanje tujih strokovnih dosežkov in izsledkov v domače kulturne in družbene pogoje, organiziranje in pospeševanje samostojnega strokovnega proučevanja in znanstvenega raziskovanja vprašanj knjižničarske teorije in prakse, skrb za redno in stalno strokovno osposabljanje članov in nad zahtevano strokovnostjo dela v knjižnicah, dajanje iniciativ za uvajanje novih, modernih in racionalnejših delovnih postopkov in dejavnosti, koncipiranje razvojnih programov knjižničarstva kot javne družbene službe ter aktivno povezovanje med knjižničarskimi društvi v domovini in na tujem.

Na novih ustavnih normah in družbenih odnosih temelječa vloga in dejavnost Zveze društev bibliotekarjev Jugoslavije more izhajati samo iz interesov vseh jugoslovanskih knjižničarskih delavcev in knjižničarskih društev in mora biti vanje tudi usmerjena. Zato zveza te interese usklajuje in povezuje, organizirano prispeva k skupnemu obravnavanju skupnih organizacijskih in strokovnih problemov in k iskanju, sprejemanju in uveljavljanju poenotenih odločitev, sociopolitičnih, kulturnopolitičnih in strokovnih normativov ter vpliva na koordiniranje dela med knjižničarskimi društvi doma in na njihovo enotno nastopanje pri sodelovanju s tujino. Posebej si zveza prizadeva za tovariške odnose med vsemi knjižničnimi delavci v Jugoslaviji in za bratstvo in enotnost njenih narodov in narodnosti. Pozitivni rezultati takšne usmeritve in delovanja zveze so prisotni v vsem njenem dolgoletnem obstoju in razvoju in so se ponovno pokazali prav v zadnjem času pri obravnavanju tako pomembnih vprašanj, kot je konceptija sodobnega razvoja knjižničarstva v Jugoslaviji in normativi za njegovo delovanje. Cilj delovanja zveze je, da knjižničarstvo čim aktivnoje prispeva k splošnemu razvoju družbenega, gospodarskega, prosvetnega in kulturnega življenja v Jugoslaviji na temeljih znanstvenega socializma in samoupravnih družbenih odnosov.

Poslanstvo knjižničarstva je, da z vsemi svojimi sredstvi in silami sooblikuje svobodnega, humanega in razgledanega napredno mislečega in odločujočega človeka. Na poglobljenih samoupravnih temeljih in odnosih urejena družba odpira takšnemu poslanstvu knjižničarstva nove in neslutene razsežnosti.

PRI NARODNI IN UNIVERZITETNI KNJIŽNICI
LAHKO NAROČITE

ABECEDNI imenski katalog. Ljubljana 1967. Vez. 25 din.

BOHINEC, V.: Katalogizacija kartografskega gradiva.
Ljubljana 1966. /Separat/ 2 din

LOGAR, J.: Uvod v bibliografijo. Ljubljana 1970.
Vez. 50 din.

OBJAVE Narodne in univerzitetne knjižnice št. 59/1969.
Seznam publikacij prejetih kot nakup, zamena ali
dar v II. tromesečju 1969. Ljubljana 1969. /Na
zalogi so tudi starejši letniki./ Br. Brezplačno.

OBVESTILA republiške matične službe. /Broš. Brezplačno./

SEZNAM tujih periodik, ki jih prejemajo knjižnice v
Sloveniji. Ljubljana 1962. Broš. 11 din.

SLOVENSKA bibliografija za leto 1959 /24 din/, 1960
/32 din/, 1961 /32 din/, 1962 /32 din/, 1963
/32 din/, 1964 /32 din/, 1965 /36 din/, 1966 /44 din/,
1967 /44 din/, 1968 /80 din/.

VRANČIČ, R.: Uporaba knjižničnega gradiva in informa-
cijska služba v knjižnicah. Ljubljana 1969. Broš.
15 din.

Izdaja: Narodna in univerzitetna knjižnica,
61001 Ljubljana, Turjaška 1,
tel. 23-197-98 int. 008, p.p.259